

ROLUL ORGANIZAȚIILOR ȘI BUNE PRACTICI ÎN CADRUL ECONOMIEI SOCIALE

Carmen Aruștei^[1], Irina Teodora Manolescu^[2],
Angelica-Nicoleta Neculăesei^[3]

Rezumat

Lucrarea își propune să aducă anumite clarificări privind natura actorilor implicați în domeniul economiei sociale, să evidențieze rolul acestora și posibilitățile lor concrete de acțiune, plecând de la ilustrarea unor inițiative existente la nivel național și internațional.

Studiul s-a bazat pe utilizarea a trei metode: analiza unor documente relevante din perspectiva temei economiei sociale; analiză secundară a unor date statistice oficiale sau provenind din diverse cercetări realizate asupra unor entități active în domeniul economiei sociale; cercetare calitativă pe bază de dezbateri individuale și de grup cu actori relevanți pentru domeniul studiat, reprezentanți ai unor organizații care au aplicat sau implementează proiecte din domeniul economiei sociale. Un aport substanțial l-au avut discuțiile și materialele furnizate de către participanții la cursurile din cadrul programului post-universitar de formare și dezvoltare continuă "Economie socială în domeniul științelor social-politice", cărora autorii țin să le mulțumească în mod deosebit.

C concluțiile studiului se îndreaptă spre latura pro-activă a delimitărilor de tip conceptual: o poziționare corectă a locului și rolului pe care îl poate avea propria organizație în cadrul economiei sociale poate susține demersuri consistente, inovatoare și generatoare de beneficii pentru societate, comunitate și propria organizație.

Cuvinte cheie: *actori ai economiei sociale, sector public, sector privat, societate civilă*

[1] Cadru didactic asociat, doctor în management, Departamentul de Management, Marketing și Administrarea Afacerilor, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași, B-dul Carol I, nr. 11, tel. 0232.210.024, e-mail: carmen.arustei@gmail.com

[2] Conferențiar universitar doctor, Departamentul de Management, Marketing și Administrarea Afacerilor, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași, B-dul Carol I, nr. 11, tel. 0232.20.1436, e-mail: iciorasc@uaic.ro

[3] Lector universitar doctor, Departamentul de Management, Marketing și Administrarea Afacerilor, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași, B-dul Carol I, nr. 11, tel. 0232.201.405, e-mail: anonea@uaic.ro

1. Organizații și practici din domeniul economiei sociale - delimitări conceptuale

Motivația demersului nostru pleacă de la mult prea frecventa poziționare a organizațiilor active în domeniul economiei sociale în nișa unităților protejate, plecând de la o legislație națională limitativă. Constrângerile bugetare la nivel național pot duce, pentru perioade date, la programe specifice doar anumitor entități de economie socială; a restrânge însă problematica economiei sociale doar la domeniul incluziunii sociale reprezintă o abordare generatoare de confuzii și ineficace pe termen lung.

Abordările diferite atunci când vorbim de economie socială și actorii implicați în domeniu derivă din sensul larg sau îngust pe care îl acordăm termenului de “economie”, respectiv dacă luăm în considerație doar organizațiile de tip afaceri, care acționează în sistemul de piață și sunt constrânse de forțe specifice acestui sistem, sau dacă avem în vedere sensul managerial de organizație, de structură socială cu obiective specifice.

Cel puțin trei abordări distincte pot fi puse în evidență (Mair și Martí 2006, p. 37): inițiativele sectorului non-profit de a găsi alternative sustenabile de finanțare, mecanisme din sfera responsabilității sociale a companiilor implicate în parteneriate inter-sectoriale, demersuri ce acționează ca un catalizator al transformărilor sociale.

Plecând de la definiția în sens larg a conceptului, conform căreia “conceptul de economie socială desemnează multitudinea inițiativelor colective cu scop social ce se desfășoară între granițele sectorului public și cel privat de afaceri” (Constantinescu, 2012, p. 3) vom identifica drept actori ai sectorului economiei sociale organizațiile care nu aparțin sectorului public, respectiv privat cu scop lucrativ (figura nr. 1). Ajungem astfel la o definiție apropiată de cea propusă de Carta Principiilor Economiei Sociale (Social Economy Europe): *„Organizațiile Economiei Sociale sunt actori economici și sociali activi în toate sectoarele care se caracterizează în principal prin scopurile și prin forma lor specifică de antreprenariat. Aceste întreprinderi sunt deosebit de active în anumite domenii cum ar fi protecția socială, serviciile sociale, sănătatea, băncile,*

asigurările, producția agricolă, serviciile de proximitate, educație și formare, cultură, sport și activități recreative.”

Date fiind principiile și obiectivele extrem de variate ale organizațiilor ce activează în cele trei sectoare, considerăm mult mai explicită includerea unor sectoare de graniță, unde se suprapun principiile și obiective prezente în sectoarele adiacente. La nivel macroeconomic, această situație poate să apară ca fiind confuză, dar la nivel organizațional lucrurile se simplifică prin hibridarea aspectelor sociale și economice particularizată la mediul și problemele existente.

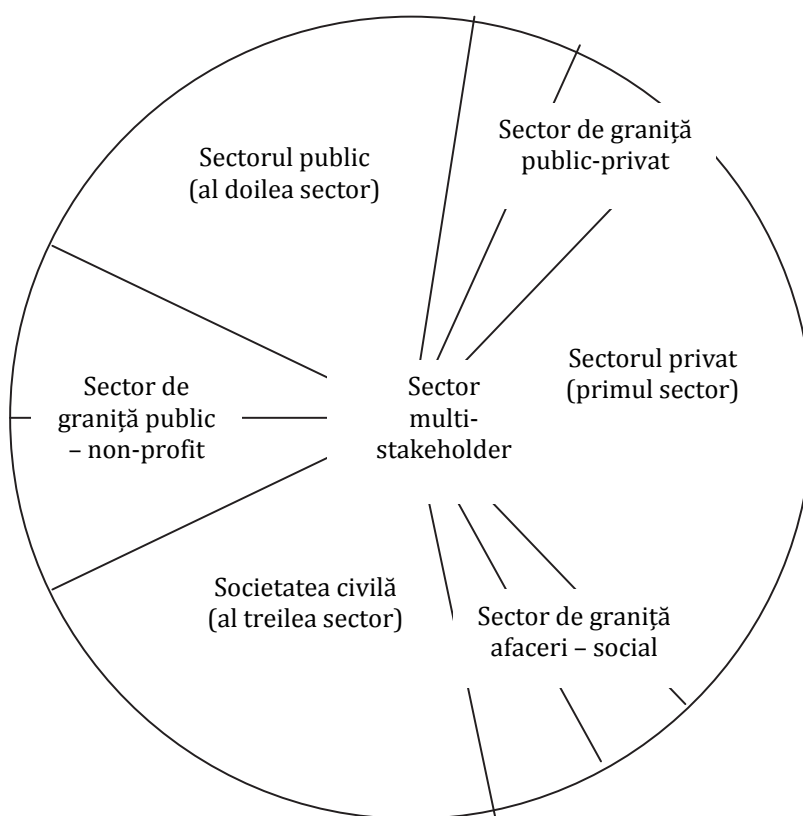

Figura nr. 1. *Delimitarea sectoarelor și zone de interferență*

Primul sector, reprezentat de societățile comerciale, deținute de unul sau mai mulți asociați / acționari, are ca obiectiv obținerea profitului și maximizarea valorii de piață a firmelor pentru proprietarii săi. Actorii tipici acestui sector sunt firmele furnizoare de produse și servicii pe

piață – microîntreprinderi, întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri), companii mari și multinaționale.

Organizațiile specifice celui de-al doilea sector, cel public, sunt cele deținute și / sau administrate de stat - autorități publice locale, județene sau regionale, naționale, europene sau internaționale. Obiectivele lor sunt extrem de diverse, având în centrul preocupărilor lor respectarea drepturilor omului și susținerea dezvoltării durabile. În funcție de specificul activității lor, organizațiile urmăresc obiective din domeniile dezvoltării socio-economice, producției și consumului sustenabil, incluziunii sociale, schimbărilor demografice, sănătății publice, justiției, apărării, educației, schimbărilor climatice și energiei, transportului sustenabil, resurselor naturale, parteneriatelor globale și bunei guvernante. Actorii tipici sectorului public sunt ministerele, agențiile guvernamentale, agențiile regionale, autoritățile locale.

Cel de-al treilea sector, al societății civile, vizează finalitatea socială a unei diversități de activități ce au drept scop satisfacerea unor nevoi individuale, de interes mutual sau general. Activează în domeniile drepturilor omului, cultură, educație, dezvoltare locală, servicii sociale, religiei. Actorii tipici sunt asociațiile și fundațiile.

Dată fiind diversitatea problemelor ce apar într-o societate din ce în ce mai complexă, organizațiile au început să „împrumute” mecanisme specifice celorlalte sectoare, forțând astfel sistemul să includă și entități hibride. Au apărut astfel zonele de graniță, reprezentate de seturi de acțiuni, proiecte sau chiar organizații care nu se încadrează strict în profilul sectorului la care sunt afiliate.

În sectorul de graniță public - privat întâlnim inițiative de tipul guvernantei corporative, din partea sectorului privat care se apropie de principiile specifice sectorului public, și inițiative ce pot fi încadrate în modelul „noului management public” (Osborne, 2010, p.3), al sectorului public ce include practici antreprenoriale și se concentrează pe conceptele de competiție și eficiență. Organizațiile care pot fi regăsite aici sunt cele ale întreprinderilor proprietate de stat (publică), ca aparținând sectorului public, dar care au obiective și care aplică mecanisme mai degrabă specifice sectorului privat (inclusiv contracte de management privat), și firme care, deși proprietate privată, funcționează în domenii tradițional acoperite de instituțiile statului: școli, universități,

spitale, azile, închisori private – deși profitul rămâne un obiectiv important, sistemul reglementativ le apropie de mecanismele specifice instituțiilor publice.

În sectorul de graniță public – non-profit plasăm inițiativele specifice paradigmei „noii guvernante publice” (Pestoff, 2011, p.4), care susține superioritatea rețelelor dintre instituțiilor statului și cele ale societății civile – relațiile dintre structurilor formale și informale care conduc la decizie, setul instrumente verticale și orizontale care permite coordonarea și direcționarea diferiților actori către scopuri comune. Din punct de vedere organizațional, aici regăsim instituțiile statului care promovează permanent inițiative cu finalități sociale prin care depășesc sfera propriilor atribuții (putem vorbi de responsabilitate socială instituțională), precum și organizațiile neguvernamentale de utilitate publică, ale căror servicii și activitate sunt recunoscute și certificate de sistemul public.

În sectorul de graniță afaceri – social putem plasa inițiativele din sfera responsabilității sociale corporatiste, din partea mediului de afaceri, și activitățile economice ale organizațiilor non-profit, din partea societății civile. Proporția includerii obiectivelor sociale în panopia obiectivelor organizaționale poate varia semnificativ (Peredo și McLean 2006, p.63). Organizațional, aici întâlnim practic o inversare a rolurilor, respectiv fundații și asociații create de companii pentru a-și putea derula mai bine activitățile cu finalitate socială, și întreprinderile sociale (de exemplu unitățile protejate) create de organizațiile neguvernamentale cu scopul susținerii financiare, prin activitatea economică prestată, a serviciilor sociale specifice.

Noi instrumente – incubatoarele de afaceri, clusterelor, grupurile de inițiativă locală și regională – demonstrează posibilitatea valorificării sinergiei mecanismelor celor trei sectoare, putând contura astfel o zonă de interferență comună public – privat – non-profit, ce se încadrează în modelul multi-stakeholders (Ridley-Duff, Bull și Seanor 2008, p.3).

Luând în considerare sensul restrâns al domeniului economiei sociale, utilizat în special în scop legislativ și operațional, de susținere specifică, majoritatea definițiilor (Austrian Institute for SME Research 2007, pp.7-8), pleacă de la caracterul de activitate economică, aducătoare de profit repartizat ulterior spre finanțarea cauzelor sociale ale

entităților implicate. Elementul comun definitoriu îl constituie producerea de bunuri și servicii care sunt vândute beneficiarilor, firmele suportând un risc economic explicit, obținându-se astfel surplusuri utilizate în activitățile cu scop social. Din acest punct de vedere, entitățile economiei sociale se află la marginea și nu în centrul celui de-al treilea sector.

Modelul integrator organizațional după această caracteristică este prezentat în tabelul nr. 1 și reprezintă un bun punct de plecare în caracterizarea întreprinderilor sociale în sens restrâns.

Tabel nr. 1. Tipologia actorilor după existența forțelor specifice pieței

Forțe motrice	Sector	Organizații / unități funcționale	
Specifice pieței	Privat	Piața neagră	
		Societăți comerciale – microîntreprinderi, IMM-uri, companii mari, multinaționale	
	Al treilea sector / societatea civilă	Cooperative	<i>Economia socială</i>
		Întreprinderi comunitare, întreprinderi sociale, organizații mutuale, uniuni de comerț	
Organizații neguvernamentale care comercializează bunuri / servicii			
Nespecifice pieței, sociale		Organizații voluntare: asociații, fundații și federații fără activitate economică	
		Organizații informale: cluburi, asociații	<i>Economia gri</i>
		Familii. diaspora	
	Public	Consilii comunitare, autorități locale, regionale, naționale, europene și internaționale	

Sursa: Adaptare după Peattie, K., Morley, A. (2008), *Eight Paradoxes of the Social Enterprise Research Agenda*, *Social Enterprise Journal*, Vol. 4, Issue 2, p. 97.

În aceeași ordine de idei, plasând întreprinderile sociale la granița dintre sectorul privat și cel non-profit, se poate pune în evidență caracterul hibrid al acestor entități (tabelul nr.2), de aici provenind și dificultățile managementului acestora.

Tabel nr. 2. Caracterul hibrid al întreprinderilor sociale

		Pur filantropic	←————→	Pur comercial
Forța motrice, metode și obiective		Apel la altruism Orientare spre o cauză Valori sociale	Mix Forțe derivate din piață și din misiune Valori sociale și economice	Propriul interes Orientare spre piață Valori economice
Stakeholderi - cheie	Beneficiari	Nu plătesc nimic	Prețuri subvenționate, sau un mix între prețuri de piață și servicii gratuite	Prețuri de piață
	Capital	Donații și granturi	Sub-evaluat, sau un mix de capital evaluat de către piață și donații / granturi	Evaluat pe piață
	Resursa umană	Voluntari	Salarii sub nivelul pieței, sau un mix de persoane plătite la nivelul pieței și voluntari	Salarii la nivelul sectorului
	Furnizori	Donații în natură	Discounturi speciale, sau un mix între prețuri de piață și donații în natură	Prețuri la nivelul pieței

Sursa: Dees, G., (1998), *Enterprising nonprofits*, Harvard Business Review, January – February 1998, p. 59.

O analiză detaliată a caracteristicilor diferențiate ale organizațiilor non-profit, întreprinderilor sociale și a celor comerciale (Trivedi și Stokols 2011, p.21-25) poate scoate în evidență atuurile, dar și dificultățile de ordin managerial ale structurilor hibride.

În funcție de rolul jucat de antreprenorii sociali (de la non-catalizatori la catalizatori), de abordarea problemelor societății (contextuală sau generică) și de impactul vizat al schimbărilor sociale (de la redus la semnificativ), putem ajunge la un cadru extins normativ al demersurilor cu finalitate sociale (Trivedi 2010, p.78).

Interferența domeniilor apare cu atât mai importantă dacă luăm în considerație pregătirea necesară antreprenorilor sociali – expertiza în domeniul social de intervenție trebuie dublată de pregătirea în domeniul economic, pentru a asigura susținerea dezvoltării organizației. Acoperirea competențelor specifice standardului ocupațional „Antreprenor în economia socială” (2012) este dificil de realizat fără o orientare prealabilă a educației formale în această direcție (Stoica 2009,

p.125, Chand și Amin-Choudhury 2006, p.112, Tams și Marshall 2011, pp.110-111).

Importanța unui sens comun al entităților de economie socială ține cel puțin de următoarele considerente:

- asigurarea unei comparabilități directe ale evidențelor la nivel național;
- includerea aceluiași entități în programele de susținere europeană și internațională;
- conștientizarea apartenenței la un sistem poate genera inițiative sporite și integrate.

Dincolo de dificultățile găsirii unui numitor comun conceptual, importantă este analiza rolului și oportunităților ce pot fi fructificate la nivelul fiecare categorii de actori, cu impact asupra dezvoltării durabile a societății (Austin, Stevenson și Wei-Skillern 2006, pp.18-19). În continuare vom prezenta organizațiile specifice celor 3 sectoare și vom ilustra unele inițiative de tip bune practici ale acestora, la nivel național și internațional.

2. Mediul economic

Firmele private au făcut pași semnificativi în asumarea responsabilităților sociale, de-a lungul timpului. Dezvoltarea acestora a fost considerat un mecanism eficace de oferire a locurilor de muncă, de creștere a veniturilor, de susținere a proiectelor comunității și ale statului prin taxele și impozitele colectate. Prin produsele și serviciile pe care le oferă, acoperă implicit și obiective sociale. Dincolo de acest cadru larg, putem seta și acțiuni direct orientate spre dezvoltarea economiei sociale: înființarea de întreprinderi sociale și sprijinirea celor deja înființate; strategii de Responsabilitate Socială Corporatistă (RSC) orientate direct sau indirect spre dezvoltarea economiei sociale; selecția furnizorilor și în funcție de implicarea socială a acestora; parteneriate cu autoritățile publice și societatea civilă în cadrul unor proiecte care au ca scop dezvoltarea economiei sociale; externalizarea anumitor servicii sau activități către entități care activează în zona economiei sociale. Mediul economic se poate implica în proiecte ce vizează formarea resurselor umane din întreprinderile sociale, având un rol esențial în

transmiterea, formarea și consolidarea competențelor din domeniul financiar, de marketing, strategic, mai puțin frecvent întâlnite la antreprenorii sociali.

Responsabilitatea socială corporatistă, definită ca fiind angajamentul companiei de a contribui la o dezvoltare economică durabilă, prin participarea alături de angajați, familiile acestora, comunitatea locală și societatea în ansamblu la îmbunătățirea calității vieții, generează acțiuni cu finalitate socială explicită. Această integrare voluntară a considerentelor sociale și de mediu în operațiunile de afaceri ale firmei, dincolo de cerințele și deasupra obligațiilor contractuale, duce uneori la crearea de entități sociale, sub forma fundațiilor, urmând un proces în sens invers creării unităților protejate de către o organizație non-profit.

Modul în care companiile ar trebui să abordeze responsabilitatea socială corporatistă generează, la nivel internațional, dispute. Dezbaterile europene încearcă să evalueze impactul măsurilor voluntare și al celor obligatorii, precum și implicarea societății civile. Companiile susțin că au dreptul de a defini regulile și standardele de RSC pe care să le aplice, în timp ce ONG-urile afirmă că numai un set comun de standarde, stabilit între toți cei interesați și, posibil, reglementat, ar produce rezultate satisfăcătoare. Un instrument prin care companiile își afirmă orientarea către cauze sociale în reprezintă **etichetarea socială a produselor**, prin care li se permite consumatorilor să ia decizii de cumpărare pe baza considerațiilor etice. Acest sistem însă nu este nici foarte răspândit, nici larg acceptat. Etichetarea Max Havelaar, de exemplu, încurajează consumul de produse provenind din regiunile slab dezvoltate, comercializarea acestora la prețuri corecte și garantează că sunt produse după criterii sociale și ecologice stricte (conform Max Havelaar Foundation).

Pentru a ilustra modul în care companiile integrează obiective sociale prin intermediul unor programe vaste de RSC vom considera cazurile Praktiker Romania și Samsung.

Praktiker România s-a implicat în numeroase proiecte de responsabilitate socială, care au vizat trei direcții complementare: social, educație și mediu (Responsabilitatesociala.ro). Compania s-a implicat în rezolvarea problemelor comunității prin donații de materiale de construcții. Unul dintre cele mai ample proiecte a fost „Colorează un zâmbet”, în cadrul căruia 19 instituții medicale pentru copii au fost

amenajate și redecorate. Grija pentru mediul înconjurător s-a materializat prin campaniile desfășurate; în magazinele Praktiker din țară există „colțuri verzi”, unde sunt colectate echipamentele electronice vechi.

Eforturile Samsung în cadrul RSC cuprind o gamă largă de domenii - bunăstarea socială, cultura și arta, serviciile voluntare, universitățile și educația, protecția mediului și schimburile internaționale (conform raportului de durabilitate Samsung 2013). Astfel, creditele Samsung susțin oamenii și comunitățile lor, prin încurajarea educației științifice și gândirii creative, asistarea copiilor care provin din familii cu venituri mici, sprijinirea infrastructurii educaționale, descoperirea și susținerea studenților remarcabili. Samsung oferă suport pentru diverse activități artistice și culturale din întreaga lume, contribuind considerabil la multe muzee, galerii și expoziții diferite țări; găzduiește și susține diverse evenimente culturale pentru copii și programe care încurajează dezvoltarea lor artistică timpurie. Samsung a înființat Trupele de susținere socială, pentru a încuraja angajații să se implice în serviciile comunității. Din 2001, Samsung a făcut echipă cu Asociația Mișcarea Verde a Familiei, pentru a crea o „școală verde”, mișcare ce promovează conștiința mediului în rândul copiilor și le dă posibilitatea să facă pași practici în protejarea ecosistemelor.

Avantajele ce pot fi conturate pentru mediul economic ca urmare a dezvoltării economiei sociale sunt: creșterea consumului de produse/servicii, prin reducerea sărăciei și, implicit, creșterea nivelului de trai al comunităților locale; crearea unui mediu de afaceri etic, cu impact și asupra relațiilor contractuale ale firmei; atragerea și loializarea unor categorii noi de consumatori; motivarea angajaților.

3. Sectorul public

Printre structurile active în domeniul economiei sociale se numără și **instituțiile publice**. Rolul lor este deosebit de important pentru dezvoltarea economiei sociale, deoarece ele pot să: contribuie decisiv la realizarea unui cadru legislativ dedicat economiei sociale; ofere facilități fiscale pentru aceste tipuri de întreprinderi; promoveze conceptul de economie socială; realizeze parteneriate cu scopul dezvoltării eco-

nomiei sociale; includă în caietele de sarcini pentru achiziții un set de măsuri cu caracter social.

În cele ce urmează, vom prezenta unele organizații din sfera sectorului public românesc, cu trimitere la rolul și principalele atribuții din sfera economiei sociale.

Instituțiile publice centrale dețin atribuții de reglementare și de inițiere de politici publice în domeniu.

Principala instituție relevantă pentru Economia Socială este *Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice* (MMFPPSPV) cu rol coordonator în politica de ocupare și protecție a persoanelor vulnerabile.

Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) aplică politicile și strategiile în domeniul ocupării și formării profesionale a persoanelor în căutarea unui loc de muncă, elaborate de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (conform *Legii 202/2006 privind organizarea și funcționarea ANOFM*, Art.3) și implementează măsurile de prevenire a șomajului, de stimulare a ocupării forței de muncă, de protecție socială a persoanelor neîncadrate în muncă și organizează și realizează activitatea de ocupare și de formare profesională a forței de muncă^[1]. ANOFM funcționează și operează prin intermediul agențiilor teritoriale care derulează activități de informare și consiliere profesională, medierea muncii, consultanță și asistență pentru începerea unei activități independente sau pentru inițierea unei afaceri, stimularea mobilității forței de muncă, stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și a uceniciei la locul de muncă. Bursa locurilor de muncă este programul cel mai orientat spre stimularea ocupării forței de muncă derulat de agențiile teritoriale. Acest tip de eveniment este organizat de mai multe ori pe an. În anumite cazuri acestea sunt destinate exclusiv unor categorii speciale de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă: persoane cu dizabilități, tineri care părăsesc sistemul de protecție a copilului, persoane de etnie romă, tineri absolvenți sau persoane aflate în penitenciare. Integrarea pe piața forței de muncă a persoanelor din grupurile vulnerabile

[1] *Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă*, date disponibile online la: <http://www.anofm.ro/> (accesat la 12.10. 2013).

presupune complementaritatea cu unele servicii și măsuri de consiliere, acompaniament sau mediere în relația cu angajatorii.

Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap (ANPH), prin Direcția Protecția Persoanelor cu Handicap (DPPH), „coordonează la nivel central activitățile de protecție specială și de promovare a drepturilor persoanelor cu handicap, elaborând politicile, strategiile și standardele în domeniul promovării drepturilor persoanelor cu handicap, asigurând urmărirea aplicării reglementărilor din domeniul propriu”^[1].

*Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială (ANPIS), aflată în subordinea MMFSPV, este organizată și funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale, având rolul de a gestiona și facilita accesul la sistemul beneficiilor de asistență socială^[2]. În cadrul aceluiași minister funcționează direcții și comisii cu adresabilitate socială și specificații pentru grupurile vulnerabile, precum *Direcția Politici Publice, Direcția Generală Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Egalitatea de Șanse, Direcția Generală de Inspecție Socială, Direcția Generală Protecția Copilului* etc.^[3]*

Instituții publice județene

Una dintre instituțiile județene cu rol social extrem de important este *Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC)*, instituție publică cu personalitate juridică ce funcționează în subordinea consiliilor județene, respectiv a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București. Are rol în aplicarea politicilor și strategiilor de asistență socială în domeniul protecției copilului, familiei, persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor și altor categorii de persoane din grupurile vulnerabile.

Agenția Județeană pentru Plăți și Inspecție Socială (AJPIS) răspunde nevoilor unor categorii de persoane aflate în situație de dificultate economică și socială și/sau în risc de excluziune socială. Printre activitățile

^[1] Direcția Generală Protecția Persoanelor cu Handicap, date disponibile online la <http://www.anph.ro/anph.php?m=anph> (accesat la 12.10. 2013).

^[2] Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială, date disponibile online la: <http://www.prestatiisociale.ro/> (accesat la 12.10. 2013).

^[3] Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Protecția Copilului, date disponibile online la: <http://www.mmuncii.ro/j3/index.php/ro/>; <http://www.copii.ro/misiune.html> (accesat la 12.10. 2013).

principale se numără: inspectia socială, acordarea de beneficii sociale, acreditarea furnizorilor de servicii sociale, întocmirea rapoartelor de oportunitate privind finanțarea programelor de servicii sociale de la bugetul de stat, coordonarea procesului de completare a formularelor europene în vederea stabilirii drepturilor la prestațiile sociale în statul de reședință etc^[1].

Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă (AJOFM), ca structură teritorială a ANOFM, funcționează ca instituție publică descentralizată. Este cel mai important organism, la nivel teritorial, de implementare a politicilor și programelor legate de piața muncii, având drept obiective: reducerea șomajului, creșterea gradului de ocupare a forței de muncă, aplicarea măsurilor de protecție socială persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă etc.^[2]

Inspectoratul Teritorial de Muncă (ITM) este „instituția publică aflată în subordinea Inspecției Muncii care, prin inspectorii de muncă, exercită atribuții de autoritate de stat, în domeniul muncii, relațiilor de muncă, securității și sănătății în muncă și a supravegherii pieței, în fiecare județ și în municipiul București”^[3].

Instituții publice locale

La nivel local, instituțiile publice abilitate au misiunea de a aplica măsurile de sprijin social. Printre organismele care asigură implementarea măsurilor sociale se numără primăriile, consiliile locale, instituțiile de educație, instituțiile medicale, precum și centrele sociale specializate (exemple: centre rezidențiale adulți - de integrare prin terapie ocupațională, de recuperare și reabilitare, de pregătire pentru o viață independentă etc.; centre de ocrotire, respectiv protecție rezidențială pentru copiii/tineri; centre de îngrijire vârstnici; centre sociale pentru persoane cu dizabilități, centre de consiliere și sprijin pentru părinți și copii aflați în dificultate; centre pentru resocializarea copilului prede-

^[1] Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială Iași, date disponibile online la: <http://www.ajpsiasi.ro/prezentare.php> (accesat la 12.10. 2013).

^[2] Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Iași, date disponibile online la: <http://www.ajofmiasi.ro/> (accesat la 12.10. 2013).

^[3] Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (2010), *Ordin nr. 1685 din 06. 12. 2010*, date disponibile online la: <http://www.itmiasi.ro/informatii/rof.pdf> (accesat la 12.10. 2013).

lincent și delincvent provenit din familii dezorganizate social; adăposturi de noapte/cantine sociale pentru copiii străzii; centre medico-sociale; centre pentru prevenirea și tratarea dependenței de droguri etc.).

Măsurile de sprijin social nu se reduc la ajutorul oferit din fonduri publice doar celor cu nevoi speciale, ele se referă la toți cetățenii, ținând grupuri specifice, în funcție de domeniul la care fac referire și de limitele bugetare (exemple: alocații de stat pentru *toți* copiii, ajutoare pentru încălzirea locuințelor pentru persoanele cu venituri mici, ajutoare pentru pensionari, ajutoare pentru tineri etc.). Implicarea comunităților locale în decizii este o parte integrantă a eforturilor de antreprenariat social (Simha și Carey 2011, p. 11), dat fiind că obiectivul global al acestuia este de a oferi bunăstare socială pentru o anumită zonă; antreprenorii sociali preferă, din acest motiv, parteneriatele locale pentru îndeplinirea obiectivelor vizate.

De menționat faptul că politicile și reglementările naționale se află sub hegemonie europeană și/sau internațională. De exemplu, reglementările sociale cu privire la muncă se aliniază celor stipulate de *Organizația Internațională a Muncii* (OIM), iar la baza politicilor de securitate socială pentru lucrătorii migranți se află *Dispozițiile UE în domeniul securității sociale pentru lucrătorii migranți*.

Chiar dacă instituțiile publice, în calitate de agenți ai economiei sociale, vizează în special politicul (avem în vedere sensul general al cuvântului), nu putem realiza o delimitare propriu-zisă. În realitate, rolurile (politic, economic, social) se suprapun. Unele instituții publice se implică, alături de parteneri din sectorul public sau privat, în derularea unor proiecte sociale (Vîlcu, 2010), așa cum sunt cele co-finanțate din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 (exemple: proiectul *Primul pas spre o viață independentă*, lansat de ANPH și DGASPC Iași; proiectul *Centrul Județean de Incluziune Socială Iași*, proiect lansat de DGASPC Iași și S.C. Development Training Consulting S.R.L.; proiectul *Alianța pentru dezvoltarea economiei sociale*, derulat de Fundația „Alături de Voi” România în parteneriat cu Direcția Generală Protecția Persoanelor cu Handicap - MMSF, Fundatia Motivation România, DGASPC Iași și Cooperativa Socială ”Il Poliedro” Italia) sau de alte fonduri (de exemplu, *Programul de integrare socio – profesională a tinerilor seropozitivi*

HIV/SIDA, finanțat de „Cherish Our Children International” SUA, derulat în parteneriat cu DGASPC Iași^[1]) sau în acțiuni care se află în zona responsabilității sociale (colectarea selectivă a deșeurilor, angajarea persoanelor cu handicap, voluntariat etc.).

Remarcăm, în mod deosebit, rolul parteneriatului public-privat în susținerea economiei sociale. Fondurile publice, deseori insuficiente, limitează sfera acțiunilor economiei sociale și trasează granițe artificiale, în limita bugetului, care nu țin cont de nevoile oamenilor. Acest parteneriat este o bună soluție pentru dezvoltarea economiei sociale. De exemplu, pentru rezolvarea problemelor de integrare socio-profesională a tinerilor, conlucrează direcțiile generale de asistență socială și protecție a copilului, organismele private acreditate care oferă servicii de specialitate sau conexe, instituțiile de învățământ, inspectoratele teritoriale de muncă, agențiile județene de ocupare și formare profesională, agențiile județene pentru plăți și inspecție socială, firmele particulare, patronatele, angajatorii, etc. Multe măsuri au fost/sunt puse în practică și multe proiecte s-au derulat/se derulează prin buna colaborare și coordonare a eforturilor publico-private.

Economia socială contribuie la dezvoltarea economică și la creșterea coeziunii sociale prin crearea locurilor de muncă, în special pentru grupurile vulnerabile (Stănescu, Luca, Rusu 2012), de aici diverse proiecte sociale de integrare/incluziune, realizate prin parteneriate între diverse structuri.

Printre avantajele generate de implicarea autorităților și instituțiilor publice abilitate în economia socială, amintim: degrevarea bugetelor de asistență socială; schimbarea mentalității societății cu privire la muncă și la rolul persoanelor ce provin din grupuri vulnerabile; implementarea eficientă a politicilor UE.

4. Societatea civilă ca parte a economiei sociale

Reprezintă cel mai important cadru pentru dezvoltarea întreprinderilor sociale. Rolul societății civile pentru dezvoltarea economiei

[1] ***, 2% semn de viață, Incluziunea ca țintă a economiei sociale, disponibil online la: http://www.doilasuta.eu/pages/index/4_9/comunicate/60.html (accesat la 28.11.2013)

sociale este substanțial, prin: încurajarea înființării de întreprinderi sociale; colaborarea cu autoritățile publice în activități/proiecte/parteneriate menite să contribuie la dezvoltarea economiei sociale; furnizarea de expertiză în domeniul social întreprinderilor sociale nou create (ONG-urile reprezintă de altfel principala sursă pentru personalul angajat în aceste entități).

Categoriile de organizații neguvernamentale care participă la dezvoltarea economiei sociale sunt: asociațiile și fundațiile (inclusiv cele de utilitate publică), federațiile și uniunile aferente, întreprinderile sociale/unitățile protejate, cooperativele, casele de ajutor reciproc.

Organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) tipice: asociații și fundații nonprofit

Asociațiile și fundațiile nonprofit reprezintă unul dintre actorii societății civile care contribuie la dezvoltarea economiei sociale. Asociația reprezintă "subiectul de drept constituit de trei sau mai multe persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun și fără drept de restituire contribuția materială, cunoștințele sau aportul lor în muncă pentru realizarea unor activități în interes general, al unor colectivități sau, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial" (OG 26/2000 cu modificările prin Legea 246/2005). În mod similar, fundația reprezintă "subiectul de drept înființat de una sau mai multe persoane care, pe baza unui act juridic între vii ori pentru cauza de moarte, constituie un patrimoniu afectat, în mod permanent și irevocabil, realizării unui scop de interes general sau, după caz, al unor colectivități" (OG 26/2000 cu modificările prin Legea 246/2005)^[1]. Aceste două forme de organizare sunt de natură privată, voluntară și autonomă, oferind servicii private sau cu caracter public tuturor persoanelor, în orice domeniu de activitate (Constantinescu, 2012). Asociațiile și fundațiile nonprofit pot desfășura și activități comerciale (întreprinderi sociale - unități protejate), atâ timp cât veniturile provenite din acestea vor fi direcționate către susținerea cauzei pentru care au fost înființate.

După anul 1990 aceste forme de organizare au început să își facă apariția din ce în ce mai mult, ajungând ca în prezent să existe 81.514

[1] http://www.anpcf.ro/anpcf/legislatie/asociatii/ordonanta_26_130312.pdf, (accesat la 25.10.2013)

organizații înregistrate – 63.640 de asociații și 17.874 de fundații^[1]. În ceea ce privește numărul organizațiilor active (Constantinescu 2012), în anul 2010 existau doar 26.322 de organizații active, reprezentând 39,4% din organizațiile înregistrate (organizațiile active fiind reprezentate de cele care au depus un bilanț pentru anul 2010). La nivelul aceluiași an, doar 2.730 de asociații și fundații desfășurau activități economice, ceea ce reprezintă doar 10,4% din cele active.

Aportul asociațiilor și fundațiilor nonprofit în economie este destul de dificil de evidențiat în România, dat fiind faptul că nu există, la momentul actual, un cadru formal, detaliat de culegere a acestor date. Ca excepție, se înregistrează inițiativele Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), Institutului de Economie Socială (proiect al FDSC) prin cercetările realizate și ale Institutului de Statistică care oferă date generale cu privire la număr de organizații existente și active, indicatori financiari și număr angajați. Cu toate acestea, sectorul nonprofit din România reușește să joace un rol social important, regăsit și la nivel european (Raport România 2010 – Sectorul neguvernamental: profil, tendințe, provocări, FDSC, 2010)^[2]:

- furnizează servicii (educaționale, sociale, de sănătate, etc.) reușind deseori să identifice nevoi specifice și să ofere servicii grupurilor de persoane care nu se află pe agenda instituțiilor publice (43,94% din cele 578 de ONG-uri respondente)
- realizează campanii de informare, educare și advocacy (30,45% din cele 578 de ONG-uri respondente) în vederea sensibilizării comunității locale și a instituțiilor publice;
- se implică în dezvoltare comunitară și locală (21,28%, din cele 578 de ONG-uri respondente)
- oferă celor interesați posibilitatea de exprimare, în orice domeniu de activitate se află.

Cu alte cuvinte, rolul ONG-urilor în sectorul public, dar și în cel privat este determinat, în primul rând, de mediul foarte dinamic în care apar

^[1] Ministerul Justiției, date disponibile online la: http://www.just.ro/Portals/0/WWW/files/registru_ong/Asociatii27112013_1.pdf, (accesat 22.11.2013).

^[2] Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (2010), *Raport România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, coord. Lambriu M., Vameșu A., disponibil online la: <http://www.fdsc.ro/cercetare>, (accesat 06.10.2013).

nevoi sociale noi sau se agravează cele existente, fapt ce necesită o adaptare rapidă a instituțiilor și organizațiilor direct implicate. Mai ales la nivel public, acest lucru este dificil de realizat, și tocmai de aceea ONG-urile pot răspunde acestor noi provocări mult mai rapid și eficient, prin mobilitatea și expertiza deținute. Mai mult decât atât, ONG-urile pot identifica nevoi pe care instituțiile publice nu au reușit să le surprindă, ajutând astfel fie la dezvoltarea unor direcții noi de acțiune la nivelul comunității, fie la oferirea unor servicii complementare celor oferite de instituțiile publice (Opportunity Associates Romania). În acest context, parteneriatul public – ONG ar trebui să fie vital, existența și buna derulare a activităților sale depinzând în primul rând de nivelul de încredere reciprocă manifestat.

Contribuția ONG-urilor se poate manifesta prin intermediul dezvoltării întreprinderilor sociale (în cazul României – unitățile protejate) sau a serviciilor de formare și consiliere aferente. În acest mod crește nivelul de integrare pe piața muncii a diferitelor categorii de persoane ce aparțin grupurilor vulnerabile care întâmpină dificultăți la angajare, ducând implicit la creșterea nivelului de trai și a calității vieții comunității.

Cu toate acestea, la nivelul politicilor publice, rolul ONG-urilor este de cele mai multe ori limitat sau chiar inexistent, principalele motive făcând referire, pe de o parte, la lipsa de credibilitate cu privire la expertiza deținută, iar pe de altă parte, la lipsa capacității financiare de a oferi serviciile cu o anumită continuitate. Astfel, impedimentul major al ONG-urilor este reprezentat de dificultatea atragerii de fonduri prin care să-și poată realiza activitatea la care se adaugă adesea și inexistența unei corelații între nevoile sociale identificate la nivel local, regional sau național și prioritățile finanțatorilor.

Un alt impediment al ONG-urilor îl reprezintă lipsa de încredere a comunității în serviciile oferite, lucru demonstrat parțial și prin direcționarea a cei 2% din impozitul pe profit către asemenea entități (potrivit ANAF, în anul 2012 doar aproximativ 23% din populația încadrată în câmpul muncii a optat pentru această acțiune)^[1].

[1] *** 2% semn de viață, *Incluziunea ca țintă a economiei sociale*, disponibil online la: http://www.doilasuta.eu/pages/index/4_9/comunicate/60.html (accesat la 28.11.2013).

Drept urmare, din dorința dezvoltării acestui sector neguvernamental nonprofit au apărut diverse asociații, federații, centre de resurse și coaliții care încearcă să răspundă acestor nevoi. Printre cele mai cunoscute se numără: Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), Centrul de asistență pentru organizații neguvernamentale (CENTRAS), Coaliția pentru bune practici ONG, Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare din România (FOND România), AID-ONG (își desfășoară activitatea în special în jud. Timiș). Trebuie menționat faptul că toate aceste organizații sunt susținute parțial și din fonduri guvernamentale, fapt ce determină astfel o continuitate a serviciilor oferite. Subliniem faptul că aceste organizații au menirea de a orienta ONG-urile și spre auto-evaluare, propunând chiar un cadru reglementare în ceea ce privesc activitățile acestora (mecanism de auto-reglementare), descriind principii și acțiuni de bună practică (a se vedea Ghidul de bune practici ONG)^[1].

O altă organizație care vine în sprijinul ONG-urilor este Asociația Reper21 care a dezvoltat rețeaua Societal ce își propune promovarea și sprijinirea în implementarea principiilor de responsabilitate socială, acestea transformându-se în acțiuni majore pentru patru domenii: social, mediu, economic și guvernantă^[2]. Spre exemplu, pentru componenta *mediu* reprezentanții rețelei au propus următoarele acțiuni/recomandări: reducerea, reutilizarea și reciclarea materiilor utilizate în proiect; achiziționarea de produse și servicii ecologice; utilizarea rațională a energiei și folosirea resurselor alternative; utilizarea rațională și nepoluantă a apei; gestionarea impactului asupra ecosistemelor și biodiversității; gestionare responsabilă a deșeurilor; diminuarea impactului datorat transportului; monitorizarea emisiilor de gaze cu efect de seră; promovarea principiilor de mediu recunoscute la nivel internațional. Au reușit să dezvolte un portal cu știri și bune practici în implementarea responsabilității sociale, au realizat un ghid practic pentru responsabilizarea proiectelor, au desfășurat o etapă de experimentare,

[1] Opportunity Associates Romania, Ghid de bune practici pentru organizațiile neguvernamentale, elaborate în cadrul proiectului "Practice Good Practice", finanțat de Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe (accesat la 17.10. 2013).

[2] Asociația REPER21, Proiecte, date disponibile online la: <http://www.societal.ro/ro/proiecte/> (accesat la 16.10.2013).

prin sprijinirea a 15 proiecte de tip pilot, și sunt în curs de dezvoltare a unei rețele naționale de promotori de responsabilitate socială.

Cooperativele

Cooperativele sunt "asociații de persoane ce urmăresc îndeplinirea unor scopuri comune ale membrilor, în special de natură economică, în domenii diverse precum: agricol, comerț, meșteșugăresc, locuințe, utilități și mai recent servicii sociale" (Constantinescu, 2012, p.7). În România sunt prezente în special cooperativele meșteșugărești, cele de consum și cele de credit, veniturile acestora provenind din vânzări de produse și servicii pe piață, lucru ce le încadrează în segmentul comercial al economiei sociale. La nivelul anului 2010 în România existau 2017 de cooperative, dintre care 42,49% erau meșteșugărești și 47,5% de consum (Constantinescu, 2012). Legislația prevede cele șapte principii care stau la baza desfășurării activității lor: asocierea voluntară; controlul democratic; participarea economică a membrilor cooperatori; autonomie și independență a societăților cooperative; educarea, instruirea și formarea membrilor cooperatori; cooperarea între societățile cooperative; preocuparea pentru comunitate (Legea nr. 1/2005 cu modificările și completările sale ulterioare)^[1].

În perioada 1990-2000 acest sector a înregistrat o descreștere semnificativă ca număr de organizații, multe dintre ele fiind nevoite fie să-și închidă porțile, fie să-și restrângă activitatea (Alexandrescu și Mihalache, 2011). Acest lucru s-a datorat în special concurenței venite din afara țării, precum și lipsei de încredere a persoanelor direct interesate în această formă de organizare, dat fiind istoricul acestora din perioada comunistă.

Cu toate acestea, există țări în care s-au dezvoltat un anumit tip de cooperativă, și anume cooperativele sociale (numite așa datorită scopului lor de natură socială). Astfel acestea sunt cele mai dezvoltate tipuri de cooperative, devenind în ultimii 20 de ani, pentru unele țări europene, actori-cheie în sistemul de protecție socială. În Italia, coope-

[1] *** LEGE Nr. 1 din 21 februarie 2005 privind organizarea și funcționarea operației, cu modificările și completările ulterioare, disponibil online la: http://www.onrc.ro/documente/legislatie/noi/legea_nr_1_2005_modif_26.10.2011.pdf (accesat la 05.10.2013).

rativale sociale au înregistrat o rată de creștere anuală medie variind între 10-20%, ajungând ca în 2008 să existe 12.428 cooperative sociale, cu aproximativ 350.000 de muncitori angajați, implicând 35.000 de voluntari și servind 4.500.000 utilizatori (Borzaga și Galera, 2012). Mai mult decât atât, în Italia, această formă de organizare a existat încă din anii 1970, studiile ulterioare subliniind faptul că acestea au fost create în proporție de 61,5% de către grupuri de indivizi, în care doar 27% sunt angajați, restul fiind voluntari (Borzaga și Galera, 2012). Ca urmare a unor activități de advocacy, în anul 1991 a fost creată o lege ce reglementa activitatea organizațiilor, lege ce a inclus și clasificarea lor în cooperative sociale de tip A – oferă servicii sociale și educaționale - și cele de tip B, care desfășoară activități agricole, comerciale, de producție, în vederea integrării persoanelor cu dizabilități. Această evoluție favorabilă s-a datorat unor factori de natură legislativă, precum: contextul legislativ favorabil multiplicării acestor inițiative, existența unui model de guvernare special ("welfare model"), procesul de descentralizare a competențelor publice, sprijinul public oferit cooperativelor prin oferirea de finanțări guvernamentale și avantaje fiscale, dar și unor factori de natură intrinsecă: implicarea comunității, diversitatea stakeholderilor cu putere de decizie, rolul foarte important la organizațiilor de tip "umbrelă".

ONG-uri de utilitate publică

Cu privire la ONG-urile de utilitate publică, legislația care reglementează acest aspect este OG nr. 26/2000, Capitolul VI, cu modificările și completările ulterioare^[1]. Conceptul de utilitate publică face referire la "orice activitate care se desfășoară în domenii de interes public general sau al unor colectivități".

Conform legii, o asociație, fundație sau federație poate fi recunoscută de Guvernul României ca fiind de utilitate publică dacă sunt întrunite cumulativ mai multe condiții, legate de activitatea și resursele sale. Recunoașterea utilității publice se face pe o perioadă nedeterminată,

[1] OG 26/2000 cu modificările prin Legea 246/2005, disponibil online la: http://www.anpc.gov.ro/anpcftp/legislatie/asociatii/ordonanta_26_130312.pdf (accesat la 25.10.2013).

existând însă posibilitatea retragerii acestui drept dacă sunt încălcate una sau mai multe dintre obligațiile legislative.

În perioada 2000 - 2009, în România au fost recunoscute ca fiind de utilitate publică un număr de 105 de organizații, cele mai multe fiind realizate în anii 2004 (31 de organizații), respectiv 2008 (38 de organizații), ani electorali, ceea ce determină pe reprezentanții FDSC să invoce motivul implicării politicului în luarea hotărârilor (Raport *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*)^[1]. Cu toate acestea, există și organizații care își merită pe deplin acest drept, una dintre ele fiind și Centrul Diecezan Caritas Iași, organizație susținută în special de comunitățile romano-catolice din România și din străinătate^[2]. Acesta și-a început activitatea în anul 1993 dezvoltându-și o gamă întreagă de centre și servicii asociate care în anul 2012 s-au concretizat în: *Centrul de Plasament „Sf. Iosif”* – destinat tinerilor aflați în dificultate; *Centrul de resurse pentru copii și tineret „Don Bosco”* – destinat copiilor cu posibilități financiare și educaționale reduse, *Centrul de resurse pentru familii* – oferire asistență socială familiilor aflate în dificultate, până la eliminarea cauzelor care au dus la situația actuală a lor; *Centrul de inserție socio-profesională pentru tineri în dificultate* – formarea și consilierea a 14 tineri în domeniul tâmplăriei, și sprijin în angajarea a 4 dintre aceștia; Biroul de prevenire, evaluarea și consiliere antidrog – consilierea a 3 persoane dependente, formarea voluntarilor și campanii de prevenire; *Programul „Servicii de Îngrijire la Domiciliu”* - oferire sprijin persoanelor cu vârste înaintate și cu dificultăți de deplasare; *Centru de resurse pentru persoane cu dizabilități* – oferire de servicii de sănătate și de recreere.

Avantajele societății civile ca urmare a dezvoltării economiei sociale sunt semnificative, de vreme ce apariția acestui domeniu a fost legată de susținerea inițiativelor pur sociale: îmbunătățirea serviciilor de interes general; creșterea nivelului de trai al comunităților locale; creșterea gradului de implicare a societății civile în rezolvarea problemelor

[1] Fundația pentru Devoltarea Societății Civile (2010), *Raport România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, coord. Lambriu M., Vameșu A., disponibil online la: <http://www.fdsc.ro/cercetare>, (accesat 06.10.2013).

[2] Centrul Diecezan caritas Iași, date disponibile online la: <http://www.caritas-iasi.ro/SITEN//index.php> (accesat la 06.10.2013).

de ordin social; mai mare autonomie financiară și independență față de autoritățile publice; creșterea oportunităților de inovare; stimularea dezvoltării durabile și implementarea eficientă a politicilor/strategiilor europene.

Concluzii

Orice organizație este supusă necesității permanente de a-și schimba atitudinea, tiparele de interacțiune cu stakeholder-ii lor, fiind provocate să răspundă prin performanțe care să reflecte valorile, interesele și așteptările societății.

Atât integrarea activităților și abordărilor (economică și socială, prin intermediul întreprinderilor sociale) cât și specializarea acestora (separarea domeniilor economic și cel social, dar cooperarea în proiecte comune) reprezintă răspunsul potrivit la aceste provocări, în funcție de contextul și specificul comunității. Antreprenoriale sunt și acțiunile de strângere de fonduri, și participarea la competiții de proiecte cu finanțare nerambursabilă, și coordonarea voluntarilor, nu doar activitățile generatoare de profit.

Repererele importante ale participării organizațiilor la dezvoltarea economiei sociale constau în identificarea rolurilor pe care organizația le poate juca, implicarea activă în proiectele cu finalitate socială, re poziționarea permanentă în funcție de noile oportunități și constrângeri.

Bibliografie

1. Alexandrescu, F. Mihalache F. (2011), Economia socială și cooperativele în Europa. *Revista Europeană de Economie Socială*, 1 (1), 33-39.
2. Austin, J., Stevenson, H., Wei-Skillern, J. (2006), Social and commercial entrepreneurship: Same, different, or both?. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30, (1), 1-22.
3. Borzaga, C., Galera, G. (2012), The concept and practice of social enterprise. Lessons from the italian experience. *International Review of Social Research*, 2 (2), 85-102.

4. Chand, V.S. (2009). Beyond nongovernmental development action into social entrepreneurship. *The Journal of Entrepreneurship*, 18 (2), 139–166.

5. Chand, V.S., Amin-Choudhury, G. (2006), Teachers and socio-educational entrepreneurship: competence as a consequence. *The Journal of Entrepreneurship*, 15 (2), 97–114.

6. Constantinescu, Ș. (2012), *Atlasul Economiei Sociale*. Institutul de Economie Socială, București.

7. Dees, G. (1998), Enterprising nonprofits. *Harvard Business Review*, January – February, 59 – 67.

8. Mair, J., Martí, I. (2006). Social entrepreneurship research: a source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*, 41, (1), 36–44.

9. Osborne, S.P. (ed.) (2010), *The New Public Governance?: Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance*. Routledge, New York.

10. Peattie, K., Morley, A. (2008), Eight paradoxes of the social enterprise research agenda. *Social Enterprise Journal*, Vol. 4, Issue 2, 91-107.

11. Peredo, A.M., McLean, M. (2006). Social entrepreneurship: a critical review of the concept. *Journal of World Business*, 41, (1), 56–65.

12. Pestoff, V. (2011), New public governance and accountability – some jewels in a treasure chest. CIES Program on Corporate Social Responsibility and Social Enterprise, Atlanta, Georgia, 1-22, disponibil online la: http://www.grupcies.com/boletin/images/stories/PDFBoletin/articulo_i_edic_91.pdf (accesat la 16.10.2013).

13. Ridley-Duff, R., Bull, M. and Seanor, P. (2008), Understanding social enterprise: theory and practice, disponibil online la: <http://www1.lsbu.ac.uk/bus-cgcm/conferences/serc/2008/speakers/theory-and-practice-paper.pdf> (accesat la 28.10.2013).

14. Simha, A., Carey, M. (2011), The encyclical letter (*Caritas in Veritate*) - a shout-out to social entrepreneurship?. *The Journal of Entrepreneurship*, 21(1), 1–23.

15. Stănescu, S.M., Luca C., Rusu O. (2012), Reglementări cu impact comunitar și național asupra domeniului economiei sociale. *Revista de Economie Socială*, vol. 2, nr. 2.

16. Stoica, L.G. (2009), Accesul la educația continuă, factor generator de inovație socială, *Revista Calitatea Vieții*, XX, nr. 1-2, 122-129

17. Tams, S., Marshall, J. (2011), Responsible careers: systemic reflexivity in shifting landscapes. *Human Relations*, 64 (1), 109-131

18. Trivedi, C., (2010), Towards a social ecological framework for social entrepreneurship, *The Journal of Entrepreneurship*, 19, (1), 63-80

19. Trivedi, C., Stokols, D. (2011), Social enterprises and corporate enterprises: fundamental differences and defining features. *The Journal of Entrepreneurship*, 20 (1), 1-32

20. Vîlcu, V. (2010), *UTIL-DECO - de la terapie la integrare socio-profesională. Adaptare programe la nevoile beneficiarilor*, disponibil online la: http://www.unitatiprotejate.ro/web/upload/doc_tup/ADV%20Romania_Veronica%20Vilcu.pdf (accesat la 28.11.2013).

21. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, date disponibile online la: <http://www.anofm.ro/> (accesat la 12.10. 2013).

22. Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială, date disponibile online la: <http://www.prestatiisociale.ro/> (accesat la 12.10. 2013).

23. Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială Iași, date disponibile online la: <http://www.ajpsiasi.ro/prezentare.php> (accesat la 12.10. 2013).

24. Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Iași, date disponibile online la: <http://www.ajofmiasi.ro/> (accesat la 12.10. 2013).

25. Asociația pentru Relații Comunitare, Rezultatele campaniei 2% din 2012, disponibil online la: <http://doilasuta.ro/content/index.php/rezultate-2/rezultate-2012>, (accesat la 20.11.2013).

26. Asociația REPER21, Proiecte, date disponibile online la: <http://www.societal.ro/ro/proiecte/> (accesat la 16.10.2013).

27. Austrian Institute for SME Research (2007), Study on Practices and Policies in the Social Enterprise Sector in Europe. Final Report, disponibil online la: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=3408, (accesat la 28.10.2013).

28. Austrian Institute for SME Research (2007), Study on Practices and Policies in the Social Enterprise Sector in Europe. Country Fiches, disponibil online la: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=3407, (accesat la 02.11.2013).

29. Autoritatea Națională pentru Calificări 2012, Standard ocupațional "Antreprenor în economia socială", disponibil online la: <http://www.anc.edu.ro/uploads/so/x/Antreprenor.social.pdf> (accesat la 25.10.2013).

30. Centrul de Resurse pentru Inițiative Etice și Solidare, date disponibile online la: <http://www.cries.ro> (accesat la 10.10.2013).

31. Centrul Diecezan caritas Iași, date disponibile online la: <http://www.caritas-iasi.ro/SITEN//index.php> (accesat la 06.10.2013).

32. Direcția Generală Protecția Persoanelor cu Handicap, date disponibile online la <http://www.anph.ro/anph.php?m=anph> (accesat la 12.10.2013).

33. Fundația pentru Devoltarea Societății Civile (2011), Barometrul liderilor ONG - sondaj național online în rândul reprezentanților ONG din România, disponibil online la: <http://www.fdsc.ro> (accesat la 06.10.2013).

34. Fundația pentru Devoltarea Societății Civile, Raport de politică publică. Reglementarea Statutului de Utilitate Publică în România, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, disponibil online la: www.fdsc.wbd.ro/library/files/raport_utilitate_publica.docx, (accesat 06.10.2013).

35. Fundația pentru Devoltarea Societății Civile (2010), Raport *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendițe, provocări*, coord. Lambru M., Vameșu A., disponibil online la: <http://www.fdsc.ro/cercetare>, (accesat 06.10.2013).

36. Max Havelaar Foundation, Max Havelaar – The Label for Fair Trade. And for cotton too. disponibil online la: http://www.maxhavelaar.ch/fileadmin/user_upload/publikationen/mh_Flyer_baumwolle_E.pdf(accesat 12.10.2013).

37. Ministerul Justiției, date disponibile online la: http://www.just.ro/Portals/0/WWW/files/registrul_ong/Asociatii27112013_1.pdf, (accesat 22.11.2013).

38. Ministerul Justiției, date disponibile online la: http://www.just.ro/Portals/0/WWW/files/registrul_ong/Asociatii27112013_2.pdf, (accesat 23.11.2013).

39. Ministerul Justiției, date disponibile online la: http://www.just.ro/Portals/0/WWW/files/registrul_ong/Fundatii27112013.pdf, (accesat 22.11.2013).

40. Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Direcția Protecția Copilului, date disponibile online la: <http://www.mmuncii.ro/j3/index.php/ro/>; <http://www.copii.ro/misiune.html> (accesat la 12.10.2013).

41. Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (2010), *Ordin nr. 1685 din 06. 12. 2010*, date disponibile online la: <http://www.itmiasi.ro/informatii/rof.pdf> (accesat la 12.10.2013).

42. Opportunity Associates Romania, Ghid de bune practici pentru organizațiile neguvernamentale, elaborate în cadrul proiectului "Practice Good Practice", finanțat de Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe (accesat la 17.10.2013).

43. Responsabilitatesociala.ro: Companii. Praktiker, disponibil online la: <http://www.responsabilitatesociala.ro/companii/praktiker-romania.html> (accesat la 05.10.2013).

44. Samsung (2013), Raport de durabilitate, disponibil online la: http://www.samsung.com/ro/aboutsamsung/citizenship/download/2013_Sustainability_Report.pdf (accesat la 05.10.2013).

45. Social Economy Europe (2013): Representando y promoviendo la Economía Social en Europa, disponibil online la: <http://www.socialeconomy.eu.org/IMG/pdf/SocialEconomyEurope-ESP.pdf>, (accesat la 28.11.2013).

46. *** *2% semn de viață, Incluziunea ca țintă a economiei sociale*, disponibil online la: http://www.doilasuta.eu/pages/index/4_9/comunicate/60.html (accesat la 28.11.2013).

47. *** ONG. Cod de conduită, disponibil online la: <http://www.coddeconduitaong.ro/> (accesat la 24.10.2013).

48. *** LEGE Nr. 1 din 21 februarie 2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției, cu modificările și completările ulterioare, disponibil online la: http://www.onrc.ro/documente/legislatie/noi/legea_nr_1_2005_modif_26.10.2011.pdf (accesat la 05.10.2013).

49. OG 26/2000 cu modificările prin Legea 246/2005, disponibil online la: http://www.anpc.gov.ro/anpcftp/legislatie/asociatii/ordonanta_26_130312.pdf (accesat la 25.10.2013).